

1.10.2025

Eduskunnan sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 99/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2026

Viite: Lausuntopyyntönne 26.9.2025

Koulutuksen rahoitustaso on romahtanut osaamis- ja koulutustaso kanssa

Budjettiriihessä syyskuun alussa ei koulutukseen kohdistettu uusia leikkauksia. Vuoden 2026 budjetti sisältää tästä huolimatta jälleen jo aiempien leikkauspäätösten seurauksena 85 miljoona enemmän leikkauksia kuin koulutusinvestointeja. Suurimmat leikkaukset kohdistuvat vuonna 2026 kuntien valtionosuuksiin sekä korkeakoulutukseen.

Nämä leikkaukset tehdään tilanteessa, jossa valtion osuus koulutuksen rahoituksesta on nykyrahassa mitattuna 2,5 miljardia euroa pienempää jo tänä vuonna 2025 vuoteen 2010 verrattuna. Petteri Orpon hallituskaudella on tehty koulutukseen noin 300 miljoonan euron verran lisäyksiä samaan aikaan, kun eri puolilta koulutussektoria tai siihen vaikuttavia rahoituksia on leikattu lähes 800 miljoonaa euroa. Kokonaisuudessaan hallitus jättää koulutussektorin nyt tehdyillä päätöksillä noin 0,5 Mrd. euroa pienemmäksi.

Juuri julkaistun OECD:n Education at a Glancen mukaan Suomi on poikkeus valtavirrasta, sillä useat muut kaltaisemme maat lisäävät koulutuksen rahoitusta leikkausten sijaan. Suomen osaamis- ja koulutustaso ovat laskeneet jo pitkän ajan vuodesta toiseen muiden maiden mennessä meistä ohi emmekä ole saaneet aikaiseksi tuottavuuskasvua.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta esittää lausuman, jossa vaaditaan tekemään parlamentaarisesti pitkän aikavälin suunnitelma koulutuksen rahoitustason sekä osaamis- ja koulutustason nostamiseksi tarvittavista toimenpiteistä ja niiden rahoittamisesta.

1.10.2025

Kuntien heikko ja vahvasti eriytyvä taloustilanne vaarantaa varhaiskasvatuksen ja koulutuksen yhdenvertaisen ja laadukkaan järjestämisen

Kunnan valtionosuusrahoitus muodostuu kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta ja opetus- ja kulttuuritoimen valtionosuudesta. Sote-uudistuksen seurauksena valtionosuusjärjestelmä pitää uudistaa, jotta se vastaisi kuntien nykyisiä tehtäviä ja tilannetta. Kunnille myönnettävän rahoituksen keskeisiä tavoitteita nyt ovat sivistyksellisten perusoikeuksien turvaaminen asuinpaikasta riippumatta jokaiselle lapselle, oppilaalle ja opiskelijalle hänen kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaan.

OAJ toteaa sivistysvaliokunnalle, että sen pitää vaatia kuntien valtionosuusjärjestelmän uudistamista tällä hallituskaudella suunnitelman mukaisesti ja seuraavien korjaustoimenpiteiden valmistelua uutta hallituskautta varten.

Koska kuntien valtionosuusprosentti on ensi vuodelle 25,73, kunnat rahoittavat edelleen pääosan lakisääteisistä tehtävistään itse. Vuonna 2026 valtionosuusleikkauksen ja muiden toimenpiteiden yhteisvaikutusten arvioidaan heikentävän kuntataloutta kokonaisuudessaan noin 170 miljoonaa euroa suhteessa edellisen vuoden talousarvioon. Tämä sisältää muun muassa normienpurkamisesta aiheutuvan yli 20 miljoonan euron leikkauksen kuntien rahoitukseen, vaikka normien poistamisesta ei käytännössä seurannut leikkausten mukaista menokevennystä ja toimia pidettiin useiden tahojen lausunnoissa lasten edun vastaisina.

Se, että kunnan peruspalvelujen valtionosuus kasvaa vuoden 2025 varsinaiseen talousarvioon verrattuna noin 185,5 miljoonaa euroa, johtuu vain kustannustenjaon tarkistuksesta, indeksikorotuksesta ja tehtävämuutoksista. Nämä korotukset eivät siis tosiasiallisesti paranna kuntien taloutta, vaan kattavat kulunousua ja uusien velvoitteiden aiheuttamia kuluja. Valtion ja kuntien välisen kustannustenjaon tarkistus korottaa valtionosuutta 127 miljoonalla eurolla, peruspalvelujen valtionosuuden indeksikorotus 79 miljoonalla eurolla yhden prosenttiyksikköä vastaavan vähennyksen jälkeen ja uudet tehtävävelvoitteet yhteensä 73 miljoonalla eurolla vuonna 2026.

Tehtävämuutokset ja niihin kohdentuva rahoitus tarkoittaa muun muassa 53,5 miljoonaa euroa esi- ja perusopetuksen oppimisen ja koulunkäynnin tuen uudistukseen, johon on käytettävissä tämän jälkeen yli 90 miljoonaa euroa vuonna 2026. Perusopetuksen kolmen vuosiviikkotunnin lisääminen korottaa osuutta 12 miljoonaa euroa, minkä jälkeen vuonna 2026 on koko 20,6 miljoonan euron rahoitus käytössä ja 6,4 miljoonaa euroa yksityisten opetuksen järjestäjien kotikuntakorvausten nostoon 100 prosenttiin sekä 1,2 miljoonaa euroa liittyen kotihoidontuen Norjan mallin käyttöönottoon.

Lisäksi varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen tasa-arvorahoitukseen kohdennetaan 25,2 miljoonaa euroa, mikä on erittäin tarpeellista ja tämä tarvitaan seuraavinkin hallituskausina omana erillisenä rahoituskokonaisuutena.

1.10.2025

Kuntien talousnäkymät siis edelleen heikkenevät ja kuntien väliset erot tulo- ja meno-kehityksessä kasvavat. Tulojen ja menojen välinen epäsuhta keskittyy erityisesti pieniin, alle 5 000 asukkaan, kuntiin. Kuntien heikoilla talousnäkymillä on suora vaikutus mm. varhaiskasvatukseen ja perusopetuksen sekä kunnan järjestämän muun koulutuksen kuten lukiokoulutuksen, vapaan sivistystyön ja taiteen perusopetuksen järjestämiseen

OAJ toteaa sivistysvaliokunnalle, että sen pitää esittää kuntiin kohdistuvien leikkausten perumista sekä seurata tarkoin, että uudet velvoitteet toimeenpannaan lainsäätäjän tavoitteiden mukaisesti.

OAJ esittää, että valiokunta tekee lausuman, jossa se edellyttää, ettei norminpurkua enää kohdisteta varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluihin, ellei voida vaikutusarvioinneilla osoittaa norminpurkamisen olevan lapsen edun mukaista ja parantavan opetuksen laatua sekä osaamista-soa.

Lapsimäärän lasku vaikuttaa peruspalveluiden valtionosuuden perusteisiin voimakkaasti. Muutos näkyy koko maan tasolla nyt 0–12-vuotiaiden ikäryhmissä, joiden ikäryhmäperusteista katoaa ensi vuodelle 99,3 miljoonaa euroa. Tämä on kohtuutonta, koska käytännössä kuntien ei ole mahdollista pienentää kuluja vastaavassa suhteessa vähentämällä luokkien määrää tai lakkauttamalla kouluja.

OAJ pitää välttämättömänä, että sivistysvaliokunta vaatii, ettei vuoden 2026 budjetista vähennetä lapsimäärän laskusta johtuvaa 99,3 miljoonaa euroa. Tätä on esitetty niin parlamentaarisesti laaditussa koulutuspoliittisessa selonteossa kuin tutkijoiden toimesta. Vain näin voidaan turvata koulutuksen saavutettavuutta yhdenvertaisesti koko maassa.

Kuntaliiton laskelmien mukaan valtionosuudet laskevat 38 prosentissa kuntia. Mikäli kuntien talouden annetaan heikentyä ja erojen kuntien välillä kasvaa, jo tämän syksyn perusteella vaikuttaa siltä, että leikkausten seurauksena käytännössä useat kunnat eivät kykene löytämään uusien lakisääteisten velvoitteiden toimeenpanoon rahoitusta sopeuttamalla talouttaan muualta, vaan jättävät uusien velvoitteiden toimeenpanon joltain osin toteuttamatta.

Tilannetta pahentaa vielä se, että TE-palvelu-uudistuksen myötä kuntatalous on aiempaa herkempi suhdanteille. Pitkään jatkuvat työttömyysjaksot nostavat kuntien osuutta työttömyysetuuksien rahoituksesta. Positiivista on se, että hallitus päätti budjettiriihessä varata 30 miljoonaa euroa nuorten työllistymiseteleihin.

Valmistavan opetuksen laajentaminen on tarpeellinen uudistus

1.10.2025

Valmistavan opetuksen laajentamiselle ohjataan 13,8 miljoonan euron rahoitus. OAJ kannattaa tavoitetta valmistavan opetuksen lisäopetukseen, koska se antaa paremman mahdollisuuden opetuskielen oppimiseen yleisopetuksen ryhmässä. Koulutuksen järjestäjien tulee käyttää saamansa rahoitus siten, että lisäopetuksessa olevan oppilaan opetusryhmään kohdistetaan lisää opettajaresurssia.

Valmistavan opetuksen lisäopetus tukee Suomi ja ruotsi toisena kielenä -opetuksen kehittämiseen vuoden 2025 II lisätalousarvioissa kohdennettua kahdeksan miljoonan euron lisäystä. Sillä toteutetaan kielitaidon arvioinnin valtakunnallinen malli, Opetushallituksen kehittämistoimia sekä toiminnan jalkauttaminen kuntiin.

OAJ pitää S2-opetuksen kehittämiseen suunnattua rahoitusta hyvänä. Rahoitusta on kohdennettava osana Opetushallituksen kehittämistoimia myös opettajien täydennyskoulutukseen opetussuunnitelman päivittystyön lisäksi.

Varhaiskasvatuksen koulutusmäärät viimein saatu oikealle tasolle

Varhaiskasvatuksen opettajamäärän saamiseksi varhaiskasvatustalon 2030 edellyttämälle tasolle ja vuosien aikana syntyneen opettajavajeen umpeen kuromiseksi on yliopistojen varhaiskasvatuksen opettajan koulutustavoitteita nostettu sopimuskaudelle 2025–2028. Koulutustavoite kaudella 2025–2028 on 1280 varhaiskasvatuksen opettajaa (vastaavat luvut vuosina 2021–2024: 855 ja vuosina 2017–2020: 590). Koulutusmääriä lisättäessä on oleellista, että yliopistot saavat koulutuspaikoista täyskäteellisen korvauksen.

Tämän lisäksi on oleellista, että budjettiesityksen varhaiskasvatuksen täydennyskoulutusmallin valtionavustuksiin varattu kuusi miljoonaa euroa kohdentuu varhaiskasvatuksen sosionomikoulutuksen lisäksi myös opettajien koulutusmääriin helpottamaan tilannetta suurimmilla opettajapula-alueilla (kuuden suurimman kunnan alueella). Näin voidaan saavuttaa hallitusohjelmaan kirjattu tavoite vuosittaisesta 1400 uudesta varhaiskasvatuksen opettajasta ja parantaa merkittävästi varhaiskasvatuksen laatua.

Tehdyt toimet ovat osoitus myös siitä, että työryhmäpohdinnassa olevaa päiväkodin johtajan kelpoisuusvaateen väljentämistä ei ole perusteltua tehdä. Jo nykyisillä koulutusmäärillä valmistuu varhaiskasvatukseen päiväkodinjohtajiksi kelpoisia kasvatustieteen maistereita enemmän kuin eläköityy. Eläköityviä on noin 100 vuodessa ja päiväkodin johtajan maisterikoulutuksen aloituspaikkoja on nyt noin 500 vuodessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjillä ja vuoden 2030 mukaista kelpoisuutta vailla olevilla johtajilla on ollut vuodesta 2018 asti aikaa hankkia maisterikelpoisuus ja edelleen on yli neljä vuotta aikaa jäljellä.

Opiskelijoiden oikeus opettajan antamaan opetukseen ja ohjaukseen vaatii tarkempaa seurantaa ja vahvemman säädösperustan

1.10.2025

Ammatillisen koulutuksen budjettirahoituksen taso on vuonna 2026 yhteensä noin 2,1 miljardia euroa, josta kunnat vastaavat noin 53 prosentin osuudesta. Kuntien osuus kustannuksista on noin 1,125 miljardia euroa. Ammatilliseen koulutukseen on kohdistettu tällä hallituskaudella 128 miljoonan euron leikkaukset ja määräaikaista rahoitusta on päättynyt yli 21 miljoonan euron verran. Tämä vähennys näkyy konkreettisesti oppilaitoksissa henkilöstövähennyksinä ja edelleen lähiopetustuntien vähenemisenä.

Ammatillisen koulutuksen lähiopetuksen määrän vähyydestä on OAJ kantanut aiheellisesti huolta jo pitkään. Osaamisperusteisuuden mukaisesti opetuksen ja ohjauksen määrää arvioidaan opiskelijakohtaisesti. Perustutkinnoissa opetuksen ja ohjauksen määrän lähtötasona pidetään 12 tuntia opetusta ja ohjausta osaamispistettä kohden, josta on muodostunut valitettavasti samalla maksimi.

OAJ esittää, että valiokunta ehdottaa opetuksen määrän tarkastelutason nostamista oppivelvollisilla 12 tunnista 18 tuntiin opetuspistettä kohden, mikä edellyttäisi oppilaitoksia kohdentamaan jo olemassa olevia resurssejaan nykyistä enemmän lähiopetuksen lisäämiseen varmistuen opiskelijoille täydet viikot. Tarkastelutason nostamisen voisi toteuttaa kustannusneutraalisti. Lisäksi valiokunnan pitäisi esittää laadittavaksi selvitystä ammatillisessa koulutuksessa annettavan lähiopetuksen määrästä oppivelvollisille yhteisissä tutkinnonosissa sekä ammattiaineissa.

Myös yritykset toivovat nyt maan poliittiselta johdolta toimia nuorten perustaitojen ja ammattiosaamisen vahvistamiseen. Keskuskauppakamarin kyselyyn tänä syksynä vastanneiden yritysten arvioiden mukaan tulevina vuosina niiden kilpailukykyä haastaa kaikista eniten nuorten osaamistaso ja työvoiman työkyky. Jopa 48 prosenttia vastanneista näki nuorten osaamistason ja valmiuksien haastavan kilpailukykyä paljon, ja 33 prosenttia ainakin vähän. Yritykset kantoivat huolta riittävästä opetuksen määrästä ja vaatimustasosta.

Toisen asteen koulutuksissa kerätään ensi vuonna EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevilta opiskelijoilta täyskatteelliset lukuvuosimaksut 1.8.2026 alkaen. Lukuvuosimaksujen vastapainona koulutuksen järjestäjiltä leikataan arvioituja maksuja vastaava summa, mikä ammatillisessa vastaisi arviolta noin 800 opiskelijavuotta eli 10 miljoonan euron leikkausta, mikäli EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrä maksujen seurauksena tuon verran vähenee.

Aiemmin päätetyn mukaisesti ammatillisen koulutuksen valtionosuusrahoitus osuudesta leikataan viisi miljoonaa euroa ja toisen asteen koulutuksen hankerahoitusta miljoonaa euroa korvaavina säästötoimina sen vuoksi, että toisen asteen koulutuksen oppimateriaalien maksuttomuuden rajausta ei toteutettu.

Lukioleikkuri on purettava

1.10.2025

Lukiokoulutuksen budjettirahoituksen taso on vuodelle 2026 yhteensä 968 miljoonaa euroa. Toteutuneet kustannukset eivät kuitenkaan seuraa budjettiperusteista rahoitusta. Todelliset kulut ovat olleet jo vuosia noin 15 % korkeammat. Kunnat siis rahoittavat lukiokoulutusta merkittävästi budjettiperusteisia kustannuksia laajemmin. Syy perustehintojen ja todellisten kustannusten erolle selittyy kuntien rahoituslain 23 b §:ään, jossa kuntien seurattuja perustehintoja leikataan kaavamaisesti 996 eurolla opiskelijaa kohden. Rahoitusleikkuri leikkaa koulutuksen rahoitusta todellisuudessa siten vuosittain noin 100 miljoonalla eurolla.

OAJ ehdottaa, että valiokunta esittää tämän rahoitusleikkurin purkamista.

Lukiokoulutuksen rahoitus rakentuu kustannusperusteisuudelle, mutta sitä leikataan rahoituslailla. Tämä tekee rahoituksesta käytännössä budjettiperusteista, jollaista lukiokoulutuksen rahoituksen tulisi tosiasiallisesti olla. Rahoitusvastuun valuessa kunnille, hankaloituu myös kuntien välinen yhteistyö lukiokoulutuksen järjestämisessä.

Toisen asteen koulutuksissa EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevilla opiskelijoilta kerättävien täyskatteellisten lukuvuosimaksujen vastapainona lukiokoulutuksen rahoitusta leikataan miljoona euroa vuonna 2026. Mikäli EU/ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden määrä ei pysy maksuvelvoitteen myötä yllä, kääntyy tämä toimi puhtaaksi koulutusleikkaukseksi.

Lukiokoulutukseen kohdennettiin oppimisen tuen uudistamisen myötä 10 miljoonan euron pysyvä lisärahoitus. Oppimisen tukeen tosiasiallisesti kohdentuvana tämä olisi merkittävä tuen vahvistamisteko. Rahoituksen ollessa osa yleiskatteellista yksikköhintarahoitusta se näyttää kuitenkin jääneen ennen kaikkea paikkaamaan edellä mainittua 23 b §:n rahoitusleikkausta.

Vapaan sivistystyön rooli maahanmuuttajien kouluttajana on pidettävä vahvana

OAJ on huolissaan vapaan sivistystyön roolin ja osaamisen alasajosta kotoutumiskoulutuksen osalta ja vapaan sivistystyön palveluihin kohdistuvista leikkauksista. Viime vuonna leikattiin rahoitusta miljoonalla ja tänä vuonna 4,5 miljoonaa lisää. Myös kuntien taloutta heikentävät budjettipäätökset tulevat näkymään kuntien mahdollisuuksissa ylläpitää laadukasta ja tarjonnaltaan monipuolista sekä asiakkaille kohtuuhintaista kansalaisopistotoimintaa.

Taiteen perusopetuksen rahoitusleikkuri on purettava

Valtion rahoitus taiteen perusopetukseen on 57 % suoriteperustana olevien tuntien kuluista eli noin 100 miljoonaa euroa vuonna 2025. Taiteen perusopetukseen kohdistetaan vuonna 2026 yhteensä 104,5 miljoonaa euroa. Yksikköhintaa kuitenkin leikkaa

1.10.2025

vuosittain rahoituslaissa säädetty automaattinen leikkuri. Se leikkaa valtion vastuita vuosittain 4,2 %.

OAJ ehdottaa, että sivistysvaliokunta esittää tämän leikkurin purkamista.

Suomi investoi korkeakoulutukseen vähemmän kuin suurin osa OECD maista

Syyskuussa julkaistun OECD:n Education at the Glance -raportin mukaan Suomi on korkeakoulutuksen rahoituksessa 25 % jäljessä muista OECD maista. Vuosina 2015–2022 korkeakoulutuksen opiskelijakohtaiset menot laskivat Suomessa reaalisesti 14 %, kun OECD-maissa keskimäärin menot kasvoivat 9 %. Tutkimus- ja kehittämistointa pois lukien Suomi käyttää opiskelijaa kohden 10 850 USD, mikä on alle OECD:n ja muiden Pohjoismaiden tason (yli 13 000 USD). Opiskelijamäärään suhteutettu rahoitus on Suomessa 20–30 prosenttia matalampi kuin Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa.

Korkeakouluihin kohdistuu leikkauksia yhteensä 83,8 milj. euroa, josta 68,8 milj. euroa on pysyviä. Kehysriihipäätös leikata koulutuksesta on ongelmallinen ja heikentää entisestään kansainvälistä asemaamme. Korkeakoulutusta tehdään vain perusrahoituksella ja perusrahoituksen leikkaus heikentää erityisesti opetuksen antamista mutta myös tutkimusta ja mahdollisuuksia kotiuttaa ulkopuolista rahoitusta. Tutkintokoulutuksen hinta on vuodesta 2011 tippunut yliopistoissa kolmanneksen ja ammattikorkeakouluissa lähes puolella.

Puoliväliriihessä hallitus linjasi 100 miljoonan euron lisäyksestä aloituspaikkoihin. Budjettiriihessä todettiin, että tämä rahoitus päätetään lisätalousarviossa.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii, että mahdollisessa lisätalousarviossa kevään 2025 puoliväliriihessä luvattua 100 miljoonaa euroa ei leikata muualta koulutuksesta. Se on tarkoitus kohdistaa aloituspaikkoihin, joista osa menee 30 opintopisteen mittaisiin maksuttomiin opintoihin avoimessa korkeakoulussa opiskelijoille, jotka eivät ole päässeet toisen asteen opintojen jälkeen korkeakouluihin opiskelemaan. Tämän 100 miljoonan lisäyksen on oltava aidosti uutta rahalisäystä.

Akateeminen vapaus heikentynyt merkittävästi myös Suomessa

Suomen sijoitus akateemisen vapauden kansainvälisessä vertailussa (Academic Freedom Index) on heikentynyt lyhyessä ajassa ja kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla merkittävästi. Vuonna 2023 sijoitus oli yhdeksäs. Nyt olemme tipahtaneet maiden välisessä vertailussa sijalle 47. Tieteen ja tutkimuksen vapaus on yhteiskuntamme peruspilareita.

1.10.2025

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta vaatii toimenpiteitä yliopistojen perusrahoituksen ja opetuksen rahoitusosuuden nostamiseksi. Niiden riittävyys on turvattava riittävän pitkäjänteisesti, jotta sivistyksen itseisarvoa ei uhraata markkinavoimien tai tutkijoiden painostuksen alle.

Ammattikorkeakoulujen rahoitusleikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen

Vuodelle 2026 ammattikorkeakoulujen rahoitustaso on 1038 miljoonaa euroa. Se on reaalisesti 13 % perässä vuoden 2010 tasoa. Samaan aikaan opiskelijamäärä on kasvanut ammattikorkeakouluissa 22 prosenttia korkeammalle tasolle vuoteen 2010 verrattuna.

Vuoden 2026 budjetissa ammattikorkeakouluille kohdistuu pysyviä leikkauksia 16,9 miljoonan euron verran ja määräaikaista leikkausta 9,6 miljoonaa euroa. Kokonaisuudessaan leikkaukset vuodelle 2026 ovat yhteensä 26,5 miljoonaa euroa.

Ammattikorkeakoulujen indeksi (2,8 %) ensi vuodelle on 26,5 miljoonaa euroa. Tehdyt leikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen vaikutuksen.

EU- ja Eta-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksujen sekä avoimen väylän lukukausimaksujen korotuksien myötä tehtävät leikkaukset kasvavat vielä 4,4 miljoonalla eurolla edellisistä vuosista.

Vastapainona leikkauksille ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen kohdistetaan 10 miljoonan euron lisäys T&K toiminnan kehittämiseen. Rahoitus on äärimmäisen tarpeellinen, sillä ammattikorkeakoulut ovat jääneet useiden rahoitusinstrumenttien ulkopuolelle T&K rahoitusta jaettaessa. Amk-lain uudistuksen yhteydessä ei TKI-tehtävää rahoitettu lainkaan, vaan rahoitus oli tarkoitus ratkaista myöhemmin. Ammattikorkeakoulujen T&K-toiminta on kehittynyt pääsääntöisesti ulkopuolisen rahoituksen varassa.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen vahvistamista.

Yliopistojen rahoitusleikkaukset mitätöivät indeksikorotuksen.

Vuoden 2026 budjettirahoituksen taso yliopistoissa on 2,3 miljardia euroa. Yliopistoihin kohdistetaan ensi vuoden budjetissa raskaat leikkaukset. Pysyvät leikkaukset nousevat 36,65 miljoonan tasoon ja määräaikaista leikkauksia tehdään vielä 20,4 miljoonan edestä. Kokonaisuudessaan leikkaukset vuodelle 2026 ovat yhteensä 57 miljoonaa euroa.

Yliopistojen indeksi (2,8 %) ensi vuodelle on 55 miljoonaa euroa. Lisäksi EU- ja ETA-maiden ulkopuolelta tulevien opiskelijoiden lukukausimaksujen ja avoimen

1.10.2025

korkeakouluväylän maksujen korotuksen myötä tehtävät leikkaukset nousevat 2,9 miljoonaan euroon.

Yliopistojen aloituspaikkoihin kohdennetaan ensi vuonna noin 8,4 miljoonaa euroa. T&K-rahoituslain kautta yliopistoille suunnataan ensi vuonna tutkimukseen 20 miljoonaa euroa. Edelleen voimassa on myös tohtoripilotti, jonka määrärahataso vuodelle 2026 pysyy 86 miljoonan euron tasolla.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii yliopistojen perusrahoituksen vahvistamista.

TK-rahoituslaista pidettävä kiinni

Sekä yliopistoihin että ammattikorkeakouluihin kohdistetaan vuodelle 2026 ensi kertaa TK-rahoituslain mukaista tutkimusrahoitusta. Kuitenkin samanaikaiset korkeakoulutukseen tehtävät perusrahoituksen leikkaukset heikentävät tutkimus- ja kehittämisrahoituksen vaikuttavuutta merkittävästi. TK-lain ja TKI-parlamentaarisen sovun tarkoituksena on vahvistaa TKI-järjestelmän eri toimijoiden kykyä kasvattaa tutkimus- ja kehittämistoimintaa pitkäjänteisesti ja ennustettavasti. Lisäksi hallitus päätti, että osana uusien sopeutustoimien kokonaisuutta lakia valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta päivitetään siten, että TK-laissa huomioidaan valtiovarainministeriön uusien talousennuste. Voimassa olevan TK-lain mukaan uusien talousennuste olisi huomioitu vasta vuoden 2028 talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä. Päivitetyn laskelman mukaan rahoituslain mukaiset vuosittaiset korotukset ovat n. 240 milj. euroa vuodesta 2026 lähtien aiemman 280 milj. euron sijaan. Tämä tarkoittaa rahallisesti pienempää panostustasoa tutkimus- ja kehittämistoimintaan ja tarkastelu-aikajänteen lyhentämistä.

OAJ esittää, että valiokunta vaatii, ettei julkisen rahoituksen tavoitteeksi asetettua 1,2 prosentin osuutta suhteessa vuoden 2030 bruttokansantuotteen (BKT) arvoon muuteta ja tavoitevuosi pysy ennallaan. Neljän prosentin TK-menojen osuuden kokonaistavoite BKT:stä on parlamentaarisesti sovittu ja sen säilyttäminen tuo luottamusta TK-politiikkaan.

Vuoden 2026 budjettileikkaus korkeakoulujen perusrahoituksesta heikentää erityisesti koulutukseen käytettävää rahoitusta. Opetushenkilöstö on vahvistanut korkeakoulujen koulutuksen tulosta huolimatta heikentyneistä voimavaroista. Opettajien venyminen vaikeassa tilanteessa näkyy läpäisyn paranemisena yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa, mutta venymiselle on valitettavan kova hinta. Tämä näkyy työhyvintointikyselyissä kasvaneena työkuormana.

1.10.2025

Kotoutumiskoulutus

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta tekee lausuman, jossa eduskunta edellyttää hallituksen antavan vuoden 2026 loppuun mennessä tutkimusperustaisen selvityksen, jossa arvioidaan

- 1) miten kotoutumisen edistämisestä annetussa laissa tarkoitettu kotoutumiskoulutus on toteutunut ja minkälaisia oppimistuloksia on saavutettu eri koulutuksen tarjoajien koulutuksissa,**
- 2) minkälaisilla opettajankelpoisuuksilla koulutuksen laatu on varmistettu ja**
- 3) kenen tarjoamaan kotoutumiskoulutukseen kokonaisuutta tulisi ohjata esimerkiksi yksittäisten yritysten vai koulutuksen järjestäjien omistamien koulutuksen järjestäjien. Selvitys tulee tehdä ennen kuin maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutuksen kokonaisuuteen tehdään uudistuksia.**

Aikuiskoulutustuki

Aikuiskoulutustuen maksaminen lopuillekin opiskelijoille lakkaa vuoden 2025 lopussa. Mitään vastaavaa mallia ei ole luotu tilalle.

OAJ esittää, että sivistysvaliokunta vaatii aikuiskoulutustuen tilalle pikaisesti uutta mallia ja rahoitusratkaisua jatkuvaan oppimiseen.

Opettajankoulutus

OAJ kantaa huolta opettajien täydennyskoulutusmahdollisuuksista. Hallituksen päätös lakkauttaa Opetushallituksen opettajien täydennyskoulutusrahat on johtanut käytännössä opettajien täydennyskoulutuksen pysähtymiseen. Pysähdys on tapahtunut samaan aikaan kun perusopetukseen tuodaan laajaa järjestelmätason uudistus oppimisen tuen uudistamisen yhteydessä ja tekoäly ja digitaalisuus haastavat perinteisiä opetusmalleja.

Opetushallitukselta leikatut täydennyskoulutusrahat lisäsivät koulutuksen järjestäjien vastuuta opettajien täydennyskoulutuksessa. Kuntien väliset erot täydennyskoulutuksen tarjonnassa ovat merkittävät ja vaarana on, että puutteellinen täydennyskoulutus hidastaa mm. digitalisaation ja tekoälyn käyttöönottoa.

OAJ esittää, että valiokunta ehdottaa 10 miljoonan valtion erityisavustusta opettajien täydennyskoulutukselle aikaisemmin toteutetun tutormallin mukaisesti. Summalla ostettaisiin noin 2000 opettajalle 2 h tutoryötä viikossa vuodeksi.

1.10.2025

Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Nina Lahtinen
koulutuspolitiikan johtaja

Risto-Matti Alanko
erityisasiantuntija